

pov. INTERNATIONAL

NYE STEMME, SYNSPUNKTER OG JOURNALISTIK - ONLINE HVER DAG - UGEBREV HVER FREDAG

DEN FORTABTE SJÆL

OLGA TOKARCZUK

JOANNA CONCEJO

“Den fortabte sjæl”: En rejsende slår rødder

Publiceret 12/02/2021 i Bøger/Kultur
af **Simon Lund Petersen**

BØGER // ANMELDELSE – “Den fortabte sjæl” Nobelpristager Olga Tokarczuk har sammen med illustrator Joanna Concejo skabt en mørk og eventyrlig billedbog for voksne ved at benytte et gammelt polsk husråd i kampen mod tidens sjæleløse hast.

Et sted i den polske nobelpristager Olga Tokarczucs mesterværk, *Rejsende*, beskrives et gammelt ritual fra det østlige Polen, som fortælleren pludselig erindrer: før en rejse bør man altid sætte sig ned et minut og indstille sit “indre ur” på verden udenfor – så sjælen kan følge med.

Sekvensen fungerer som et nulpunkt i Tokarczucs episke undersøgelse af menneskets uudgrundelige trang til ustandseligt at bevæge sig. *Bieguni*, som den polske originaltitel hedder, henviser til de sekter, der mener, at den stillestående verden er Satans værk, og at man må bevæge sig uafslædigt for at undslippe det ondes magt.

Bevægelsens evangelium, hvis man kan kalde Tokarczucs genreopløsende hovedværk det, er således bygget på den grundpræmis, at “kuren” mod døden og stilstanden er at *flygte* fra den (den engelske oversættelse fanger den dobbelte betydning af flugt og flyve: *Flights*).

“

“Find dig nu dit eget sted og sæt dig roligt ned og vent på din sjæl. Nu er den sikkert dér, hvor du var for et par år siden.”

I den lille billedfortælling, *Den fortabte sjæl* – der udkom i hjemlandet i 2017, og som vi nu er så heldige at have fået på dansk – omvender Olga Tokarczuk i forrygende samarbejde med illustrator Joanna Concejo stilstandens betydning for det moderne, fortravlede menneske, og gør det undseelige ritual – at vente på sjælen – til grundfortælling og medicin.

Den kloge læge

Bogen åbner med et panoramisk snelandskab set fra oven: en park, hvor folk går tur og børn leger med hinanden på venstresiden af dobbelttopslaget, mens en ensom skikkelse er på vej ud af billedet i bunden ude til højre. Hans fodspor afslører, at manden går målrettet

gennem parken, modsat menneskene på venstre side som tager ophold og bevæger sig løst omkring.

Herefter følger nogle stemningsmættede nærbilleder af parkens besøgende – ligeledes i melankolsk, mørkeblå blyantstreg, inden selve fortællingen bredes ud over et enkelt opslag, hvor Tokarczuk med suverænt, afdæmpet overblik tegner et troskyldigt portræt af manden, Jan, der arbejdede så meget og havde så travlt, at han mistede sin sjæl.

“Ganske vist,” bemærker Tokarczucs fortæller tørt, “klarede han sig godt uden sjælen. Han sov, spiste, arbejdede, kørte bil og spillede endda tennis. Men en gang imellem var det, som om verden omkring ham var blevet underlig flad, som om han bevægede sig på en blank side i et ternet regnehæfte helt dækket af små regelmæssige tern.”

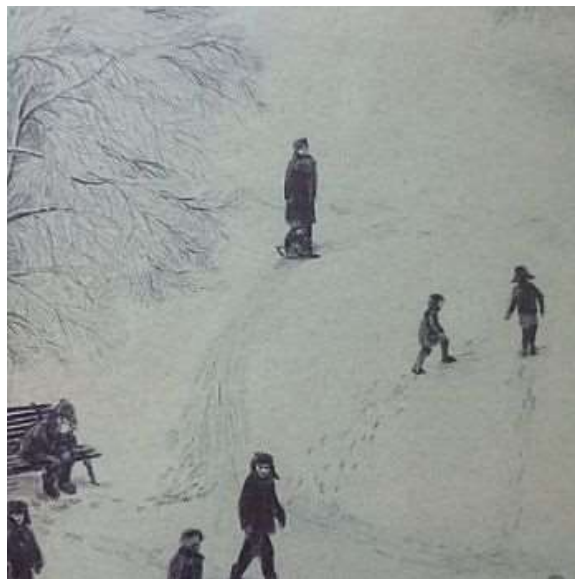
Indsigten spejles på ironisk vis af Concejos tegning af den ensomme forretningsmand i kaffebaren, der er tegnet ovenpå, ja, gæt selv: ternet papir!

“

Flere steder benytter Concejo sig af gennemsigtigt papir til at skabe overgangsrum, hvor blikket sløres og et nyt rum anes

Jan har rejst for meget, for hurtigt. Han har ligefrem glemt sit navn (“Et lille øjeblik troede han, at han hed Andrzej, men lidt efter var han sikker på, at det var Marian, han hed.”) og må se på sit pas for at forsikre sig om, at han virkelig er den person, han har tabt af syne.

En klog gammel læge, som Jan opsøger, giver den fortvivlede mand et simpelt råd: *“Find dig nu dit eget sted og sæt dig roligt ned og vent på din sjæl. Nu er den sikkert dér, hvor du var for et par år siden.”*

Postkort fra en rejsende

Resten af fortællingen forløber (næsten) uden ord: Concejos tegninger viser os i adstadigt tempo, hvordan Jan sætter sig på en stol i det hus, han køber efter lægens råd, og venter, alt imens hans sjæl – eventyrligt afbilledet som en lille pige – materialiserer sig på venstresiden og, synkront med at Jans hår og skæg vokser, nærmer sig nutidens hus, han venter hende i.

Det er en *pointe*, at historien netop er skabt som en *visuel* fortælling: den grønne farves indtog mod slutningen river øjet ud af den blåtonede melankoli, og flere steder benytter Concejo sig af gennemsigtigt papir til at skabe overgangsrum, hvor blikket sløres og et nyt rum anes – som da sjælen efter sin rejse ser ind gennem ruden til Jan og vi fornemmer det grønne spire inde bag.

Der er en magisk uhygge på spil i Concejos legende streg, der får mig til at tænke på den danske tegner Rikke Villadsens gotiske realisme – og stilheden i det indledende vinterpanorama leder mine tanker i retning af Bruegels ikoniske *Jægere i sneen* (1565).

Barnets uskyldsrene undren skinner dog igennem og lader stemningen med et Andersen'sk lys snarere end mørket fra de store skove hos Brødrene Grimm.

Efter lidt tid blev jeg opmærksom på et motiv i begyndelsen, hvor nogle børn og en mor sidder på en bæk i parken. På opslagets højreside står en ensom mand mellem træerne lidt bag dem: ansigtet vender over mod bænken og hans ene handske lyser svagt brunt (som overvintret løvfald? Et blad, agern?) i den verden af blågråt mørke, Concejo rørende maner frem med blyantstregernes rå detaljeomhu og dybdefarve.

Mod slutningen dukker billedet op igen: nu afbleget, næste gennemsigtigt hvidt, men med den forskel, at manden med den brune handske er dækket af postkort og fotos af levet liv fra nær og fjern; som postkort fra en sjæl, der endelig har lagt tidens rejsekuffert bag sig.

[LÆS ALLE SIMON LUND PETERSENS TEKSTER HER](#)

Den fortabte sjæl

Olga Tokarczuk & Joanna Concejo (illustration)

Oversat af Hanne Lone Tønnesen

52 sider. 300 kr.

[Forlaget Batzer & Co.](#)

Illustration: Udsnit af bogens forside.

Facebook kommentarer

0 kommentarer

Sortér efter **Ældste**

Tilføj en kommentar ...

[Plugin til Facebook-kommentarer](#)

**Modtag POV Weekend, følg os på
Facebook – eller støt vores arbejde**

Modtag ugens væsentligste analyser, anmeldelser og essays i **POV Weekend** – hver fredag morgen.

Det er gratis, og du kan tilmelde dig her →

JA TAK, SEND MIG POV WEEKEND

POV er et åbent og uafhængigt dansk non-profit medie.

Har du mulighed for at støtte vores arbejde? Bliv frivilligt støttemedlem her →

25 KR./MD. → 50 KR./MD. → 100 KR./MD. →

SIMON LUND PETERSEN SENESTE ARTIKLER

Simon Lund Petersen, født 1986. Er cand.mag. i dansk litteratur og medier samt filosofi.

Arbejder blandt andet som højskolelærer, biblioteksvært og litterær vandrelaugsguide - hvorfor han ofte ses strejfe rundt ude i landskabet eller gennem byens hemmelige passager på jagt efter de rum, hvor litteraturen og fortællingen finder sted.